

Vtáky v záhrade

121
DRUHOV
do
vrecka

Správny druh nájdeš pomocou **FAREBNÝCH KÓDOV**

Orientácia v tomto sprievodcovi prírodou bude pre teba vďaka **FAREBNÝM KÓDOM** celkom ľahká. Vo svete vtákov síce existujú rozmanité farby, tvary a veľkosti, **FAREBNÉ KÓDY** ti však pri ich určovaní pomôžu vydať sa správnym smerom. Každá farba zastupuje skupinu druhov vtákov, ktoré sú si z hľadiska typológie podobné. Ďalšie rozdelenie jednotlivých skupín na začiatku každej farby ti opäť pomôže pri správnom určovaní, pretože v podskupinách treba porovnať už len niekoľko druhov. Popis v rámci obrázkov pritom upriami tvoju pozornosť na najdôležitejšie znaky. Všimni si aj opis zvukových prejavov. Rovnako nápomocné môže byť správanie pri hľadaní potravy a pri hniezdení, ktoré je opísané v texte.

STRANY 6 AŽ 69

Spevavce

Spevavce sú zväčša dosť malé, to znamená asi také veľké ako sýkorka alebo drozd. Ich nohy sú väčšinou krátke. Zobáky sú tiež krátke, výrazne sa však líšia svojím tvarom (hrubé pri zrnožravých, úzke pri hmyzožravých vtákoch).

→ Perie je síce často jednoducho sivé alebo hnedé, zaves však i veľmi farebné. Samčeka sú spravidla sfarbené nápadnejšie ako samičky.

skôr malé vtáky
s krátkymi nohami

INFO
Tento farebný
pruh pomáha
pri navigácii
po knihe.

→ Samčeka mnohých druhov vydávajú melodický spev, ktorý slúži jednak na prilákanie samičiek, jednak na vymedzenie vlastného hniezdného teritória.

→ Výnimku medzi spevavcami tvoria krkavcovité vtáky: Sú podstatne väčšie ako ich príbuzní a ich zvukové prejavy sú pre naše uši menej príjemné.

STRANY 70 AŽ 85

Ďatle až holuby

Tieto druhy vtákov žijú často veľmi podobne ako spevavce, sú však o niečo väčšie a nie sú im príbuzné. V tejto skupine nájdeš ďatle,

ktoré sa šplhajú a bubnujú po stromoch, ale aj u nás veľmi časté, trochu ťažkopádne pôsobiace holuby.

→ K nim sa pridáva niekoľko nezameniteľných »individualistov«, ako je napríklad farebný rybárik, exotický ladniak, dudok s chocholom a neustále poletujúci dážďovník.

silný dlátovitý zobák

veľké oči smerujúce dopredu

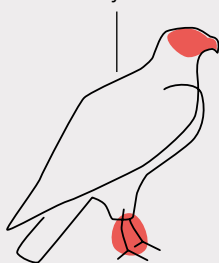
STRANY 86 AŽ 99

Sovy a dravce

Pre sovy loviace v noci a dravce aktívne počas dňa je spoločným znakom krátke, ale silný zahnutý zobák, ktorý používajú na trhanie koristi. Majú tiež silné nohy a na prstoch ostré pazúry. Pri všetkých druhoch prevažuje hnedé alebo sivé sfarbenie peria, ktoré pri sedení v korunách stromov poskytuje dobré maskovanie.

→ Sovy majú veľké oči, korisť však v noci zameriavajú mimoriadne veľkými a citlivými ušami, ktoré sa ukrývajú pod perím veľkej hlavy.
→ Ostrý zrak dravcov im umožňuje vrhať sa na korisť z veľkej výšky.

zahnutý zobák
a silné nohy tela

STRANY 100 AŽ 107

Hrabavce a brodivce

Tieto vtáky sa často zdržiavajú na zemi, na širom poli, kde hľadajú potravu. Odhliadnuc od toho sa navzájom od seba výrazne líšia.

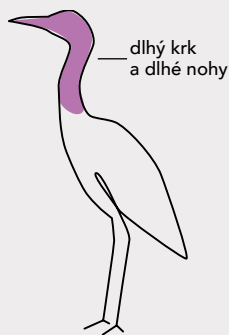
→ Krátkonohé hrabavce sa v prípade nebezpečenstva nenápadne

kompaktné
telo a krátke
nohy

utiahnu do vegetácie, ktorá im poskytuje úkryt, alebo uletia, pričom hlasno trepcujú krídlami. Na zobanie zŕn majú krátke zobáky.

→ Brodivé vtáky majú spomedzi domácich vtákov najdlhšie nohy a aj celkovo sú dosť veľké. Majú dlhý krk a dlhý zobák. Nachádzame ich kdekoľvek v otvorenej krajine i pri vodných plochách.

STRANY 108 AŽ 121

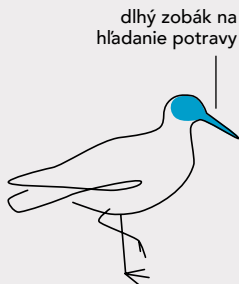
Vodné vtáky a bahniaky

Tu sú zhrnuté prevažne stredne veľké až veľké vtáky, ktoré sa často zdržiavajú pri vodných plochách.

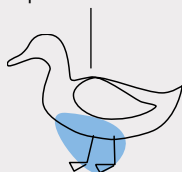
→ Na brehoch, ale aj na poliach a lúkach možno pozorovať bahniaky s gracilným pohybom, ktoré majú v závis-

losti od potravnjej špecializácie rôzne dlhé nohy a zobáky. K bahniakom patria aj čajky, ktoré majú prevažne biele sfarbenie a často sa zdržiavajú v krdľoch.

→ Vodné vtáky môžeme pozorovať na a pri vodných plochách ešte častejšie. Predovšetkým labute a husi však často hľadajú potravu aj na súši. Väčšina vodných vtákov má medzi prstami plávacie blany.

široké telo a nohy s plávacími blanami

SPEVAVCE

rýchla orientácia

V tejto skupine
nájdeš spevavce
s najrôznejšími
farbami a tvarmi
tela.

Všímaj si
predovšetkým
spôsob života
a tvar zobáka.

Podľa týchto
kritérií sú
zaradené do
ďalších
podskupín.

OD STRANY 8

Sýkorky

Malé agilné vtáky, guľatá hlava, krátky, ale silný zobák. Často ich vídať vo vtáčích búdkach a na krmidlách.

OD STRANY 14

Pinky a im podobné

Malé krátkonohé spevavé vtáky s hrubým zobákom (zrnožravé!). Potravu hľadajú zväčša na zemi, často však spievajú vysoko v korunách stromov.

OD STRANY 28

Drozdy a im podobné

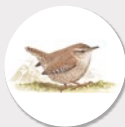
Stredne veľké spevavce s relatívne dlhými nohami a s úzkym zobákom. Potravu hľadajú na zemi, spievajú väčšinou z vyššieho stanoviska.

OD STRANY 36

Hmyzožravé vtáky na zemi

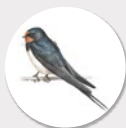
Malé spevavce s relatívne dlhými nohami a úzkym zobákom. Zväčša chodia po zemi, príležitostne však lovia aj z vyššieho stanoviska.

OD STRANY 44

Hmyzožravé vtáky v kríkoch a v korunách stromov

Malé spevavce s relatívne krátkymi nohami a úzkym zobákom. Šikovne sa pohybujú medzi konármi a v húštinách, pri love hmyzu príležitostne lietajú na krátke vzdialenosti.

OD STRANY 56

Ostatné

Rôzne spevavce ako lastovičky a kôrovníky, ktoré sa zreteľne odlišujú od ostatných podskupín.

OD STRANY 62

Krkavcovité vtáky

Veľké spevavce s relatívne dlhými nohami a so silným zobákom. Neraz hľadajú potravu na zemi. Často sú spoločenské, alebo dokonca lietajú v krdľoch.

Častý návštevník zimných krmidiel →

Sýkorka belasá

Cyanistes caeruleus

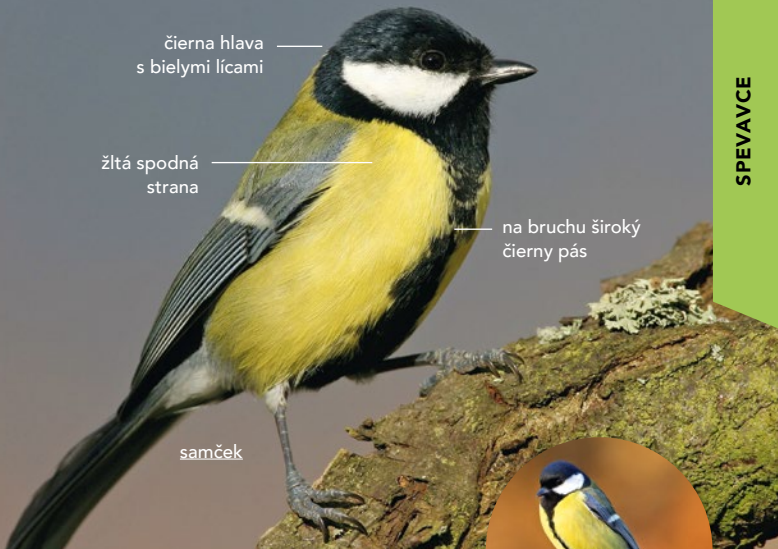
Dĺžka 10 – 12 cm

Hlas Typický trilok s úvodnými 2 vyššími tónmi. Volanie podobné ako sýkorka veľká, ale zväčša vyššie.

Potrava V zime semená, v lete hmyz.

Výskyt V najrôznejších húštinách, lesoch a záhradách, v zime aj v trstine. Celoročný vták takmer v celej Európe, severné populácie aj sťahovavé, v niektorých rokoch s invazívnymi náletmi do strednej a západnej Európy.

→ **TYPICKÉ** Sýkorky belasé sú mimoriadne nápadnými obyvateľmi našich záhrad. Hniezdia v dutinách stromov, obzvlášť rady aj vo vtáčích búdkach. Hniezdiace páry môžu zostať spolu aj v zime, dokonca aj vtedy, keď sa potulujú po okolí v spoločných skupinách s inými druhmi vtákov. Takto často navštevujú krmidlá a veľmi šikovne sa krmia na lojových guľkách.

samček

Podobná samička má úzky pás na bruchu →

Sýkorka veľká • Sýkorka bielolíca

Parus major

Dĺžka 13 – 15 cm

Hlas Neobyčajne spevavá so širokým repertoárom volaní a popevkov. Volanie často znie ako »čink« alebo chrapľavé »še-še-še«.

Potrava V zime semená, v lete hmyz (často húsenice).

Výskyt V najrôznejších prostrediach so stromami, najmä v lesoch, parkoch a záhradách. Celoročný vták, populácie severnej a východnej Európy sú sťahovavé.

→ **TYPICKÉ** Sýkorky veľké hniezdia v dutinách stromov a vo vtáčích búdkach. Príliš malé vletové otvory si prispôbujú malými, ale silnými zobákmi. Za rok majú aj tri znášky po osem až deväť vajec. V zime sa často vyskytujú v malých krdľoch. Na krmidlách možno dobre pozorovať, ako šikovne používajú zobák na lúskanie sľečnicových semien.

Dlhá biela škvrna na zadnej strane hlavy a na záhlaví →

Sýkorka uhliarka

Periparus ater

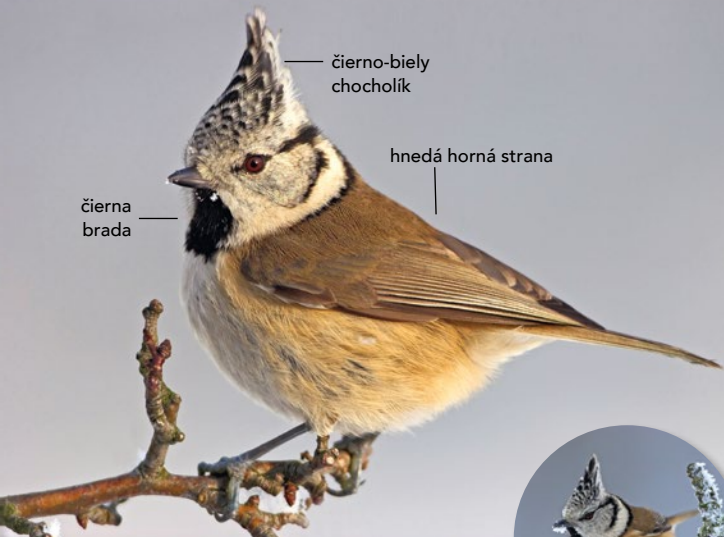
Dĺžka 10 – 12 cm

Hlas Strofy s rovnakou formou z dvoch striedajúcich sa tónov («vice-vice-vice»), ktoré neznejú tak silno ako pri sýkorke veľkej. Volá nazálne a ťahavo »tsui«.

Potrava V lete hmyz, v zime predovšetkým semená ihličnanov.

Výskyt Celoročný vták v lesoch, parkoch; zväčša silno viazaný na ihličnaté stromy. Mimo obdobia hniezdenia aj v záhradách.

→ **TYPICKÉ** Častejšie ako ostatné sýkorky využíva na hniezdenie zemné diery vo svahoch alebo dutiny v skalných stenách, najmä vtedy, keď je nedostatok dutín v stromoch alebo sú tieto dutiny obsadené inými druhmi vtákov. V období dostatku potravy si sýkorky uhliarky ukrývajú zásoby na nepriaznivejšie časy. Mimo obdobia hniezdenia sa rady pridávajú ku krdľom sýkoriek veľkých a belasých a vtedy navštevujú aj krmidlá.

Vďaka chocholíku a kresbe hlavy →
je táto sýkorka nezameniteľná

Sýkorka chochlatá

Lophophanes cristatus

Dĺžka 10 – 12 cm

Hlas Trilkujúce volanie, ku ktorému sa počas spevu pridávajú jemnejšie švitorivé tóny.

Potrava V lete hmyz a jeho larvy, v zime semená, najmä ihličnatých stromov.

Výskyt Celoročný vták v ihličnatých lesoch, v porovnaní s ostatnými druhmi sýkoriek ju zriedkavejšie vídať v otvorenej krajine. Záhrady navštevuje len v blízkosti lesa.

→ **TYPICKÉ** Na hniezdenie využívajú sýkorky chochlaté zväčša dutiny, ktoré samy vydlabú do práchnivého dreva, ale tiež dutiny po datľoch a vtáčie búdky. Hniezdiace páry zostávajú spolu po celý život a svoj revír neopúšťajú spravidla ani v zime. Napriek tomu v zime vytvárajú krdle spolu s ostatnými druhmi sýkoriek. Vďaka výsadbe ihličnatých lesov sa počet sýkoriek chochlatých v posledných 100 rokoch v Nemecku výrazne zvýšil.

1 Sýkorka hôrna • Sýkorka lesklohlavá

Poecile palustris

VIZITKA 11 – 13 cm • lesklá čierna čiapočka a škvrna na brade, hlava na bokoch biela, vrch tela hnedý, krídla bez bieleho krídlového pásu • celoročne v listnatých a zmiešaných lesoch, v zime aj v záhradách • nariekavé volanie, spev pozostáva z monotónneho sledu krátkych tónov («čü-čü-čü-čü-...»).

2 Sýkorka čiernohlavá

Poecile montanus

VIZITKA 12 – 13 cm • veľmi podobná sýkorke hôrnej, väčšia škvrna pod zobákom, čierna matná čiapočka, svetlejšie pole na krídlach • celoročne obýva všetky druhy lesov, v záhradách sa objavuje zriedkavejšie ako sýkorka hôrna • volanie podobné sýkorke hôrnej, ale pokojnejšie (ťahavé »déé-déé-déé«). Spev pozostáva zo sledu klesajúcich piskľavých tónov.

Zimní hostia zo severnej Európy s bielou hlavou →

Mlynárka dlhochvostá

Aegithalos caudatus

Dĺžka 13 – 15 cm

Hlas Vydáva takmer neustále vysoké alebo bzučivé volanie, tichý štebotavý spev možno počuť len zriedka.

Potrava Drobný hmyz a pavúky, húsenice, malé púčiky, časti plodov.

Výskyt Celoročný vták, ktorý hniezdi v listnatých a zmiešaných lesoch, ale aj v záhradách. V zime sa vyskytuje aj v otvorenejšej krajine.

→ **TYPICKÉ** Mlynárky dlhochvosté si stavajú guľovité hniezda, ktoré sa často nachádzajú v kríkoch, príležitostne však aj na stromoch až do výšky 30 metrov. Hniezdia síce v pároch, staršie vtáky však v prípade vlastného neúspešného hniezdenia pomáhajú pri výchove mláďat iným párom. Aj mimo obdobia hniezdenia sú mlynárky spoločenské a po krajine poletujú zdanlivo bez oddychu v skupinkách 10 – 20 vtákov.

Samička je sfarbená nenápadnejšie, najmä na hlave →

Vrabc domový

Passer domesticus

Dĺžka 14 – 16 cm

Hlas Rôzne cvrlikavé a čvirikavé volanie. »Spev« zložený zo sledu pomaly opakovaného čvirikania.

Potrava Obilie a iné rastlinné semená, v čase hniezdenia aj hmyz.

Výskyt Celoročný vták v akomkoľvek druhu osídlenia – od lóz až po veľkomestá. Potravu si hľadá aj na poliach a lúkach.

→ **TYPICKÉ** **Velmi družné vrabce sú charakteristické pre mnohé dediny a mestá. Takmer vždy hniezdia v dutinách budov, rovnako aj vo vtáčích búdkach. Často sa nachádza viacero hniezd jedno tesne vedľa druhého. Zавše sa nájdu pod strechami aj veľké spoločné hniezda, niekedy až 20 párov. Potravu zväčša hľadajú v krdľoch, ktoré poskytujú ochranu pred dravcami či mačkami.**

Odlišné v porovnaní s vrabcom domovým: kresba hlavy a biely pruh okolo krku →

Vrabec poľný

Passer montanus

Dĺžka 13 – 14 cm

Hlas Podobný ako hlas vrabca domového, často však tvrdšie a chrapľavejšie volanie.

Potrava Zrno a iné semená, v čase hniezdenia i hmyz.

Výskyt Celoročný vták na dedinách a v záhradách, ale aj v menších porastoch stromov, akými sú húštiny na poliach, aleje ovocných stromov a živé ploty. Celkovo sa vyskytuje v otvorenej krajine častejšie než vrabec domový.

→ **TYPICKÉ** Vrabce poľné rady hniezdia v dutinách stromov a vďačne prijímajú vtáčie búdky. Voči ľuďom sú však plachejšie ako ich blízki príbuzní, vrabce domové. Mimo obdobia hniezdenia vytvárajú rovnako ako ony veľké krdle, v ktorých často spolu so strnákmi a s rôznymi druhmi piniek hľadajú potravu. V záhradách rady navštevujú krmidlá, dokonca sa dokážu kŕmiť aj visiac na lojových guliach.